

TIJORAT BANKLARINING MOLIYAVIY RISKLARINI BOSHQARISH AMALIYOTI

FINANCIAL RISK MANAGEMENT PRACTICE OF COMMERCIAL BANKS

¹**Xolmatov Suxrob
Narzullayevich**

¹Qarshi davlat texnika universiteti, "Moliya va bank ishi" kafedrası
dotsenti v.b. **ORCID:** 0009-0003-1865-1522,
E-mail: suxrobbekxolmatov@gmail.com

Annotatsiya Abstract

Uzb. - Mazkur maqolada tijorat banklarining moliyaviy risklarini boshqarish amaliyoti tahlil qilinadi. Banklarning eng muhim moliyaviy risklari – kredit riski, likvidlik riski, bozor riski, operatsion riski va boshqa risklar hamda ularning bank faoliyatiga ta'siri ko'rib chiqiladi. Maqolada har bir risk turining mohiyati, ta'sir doirasi, boshqarish usullari va samaradorlik ko'rsatkichlari tahlil qilinadi. Shu bilan birga, banklarning risklarni boshqarish amaliyotini yanada samarali qilish uchun qo'llaniladigan strategiyalar va metodologiyalar taqdim etiladi. Tahlilning natijalariga ko'ra, moliyaviy risklarni samarali boshqarish banklarning barqarorligini ta'minlashga, bozor sharoitlariga moslashishga va mijozlarga yuqori sifatli xizmat ko'rsatishga yordam beradi.

Eng. - This article analyzes the practice of financial risk management in commercial banks. The main financial risks faced by banks – credit risk, liquidity risk, market risk, operational risk, and others and their impact on bank operations are discussed. The article examines the nature, scope, management methods, and performance indicators for each type of risk. Additionally, strategies and methodologies for improving the efficiency of risk management practices in banks are presented. The findings indicate that effective financial risk management helps ensure the stability of banks, adapt to market conditions, and provide high-quality services to customers.

Kalit so'zlar: Keywords:

❖ *tijorat banklari, moliyaviy risklar, kredit riski, likvidlik riski, bozor riski, operatsion riski, risklarni boshqarish, bank barqarorligi.*

❖ *commercial banks, financial risks, credit risk, liquidity risk, market risk, operational risk, risk management, bank stability.*

Kirish.

Moliyaviy risklar tijorat banklarining faoliyatiga katta ta'sir ko'rsatadigan omillardan biridir. Bugungi kunda banklar iqtisodiyotning asosiy poydevori sifatida har tomonlama rivojlanmoqda, ammo bu jarayon davomida ular ko'plab risklarga duch keladilar. Moliyaviy risklar – bu banklarning daromadlarini yo'qotish yoki yo'qolgan kapitalni tiklashdagi qiyinchiliklar bilan bog'liq bo'lgan potentsial xavf-xatarlardir. Bu risklar orasida kredit riski,

likvidlik riski, operatsion riski va boshqalar mavjud. Har bir bank o'zining moliyaviy faoliyatini yanada mustahkamlash va xavf-xatarlarni minimallashtirish uchun ushbu risklarni boshqarishning samarali usullarini izlashga majburdir.

Tijorat banklarining moliyaviy risklarni boshqarish amaliyoti, nafaqat banklarning barqarorligini ta'minlash, balki milliy iqtisodiyotning umumiy rivojlanishiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli, bu mavzu

banklar va iqtisodiyot mutaxassislari uchun juda muhimdir. Risklarni samarali boshqarish bankning uzoq muddatli muvaffaqiyati va barqarorligining garovidir.

Mavzuga oid adabiyotlar sharhi.

Hull va Wydick moliyaviy risklarni boshqarishning asosiy jihatlarini ko'rib chiqib, banklarning kredit va likvidlik risklarini qanday aniqlash va boshqarish lozimligini tahlil qiladilar. Ularning fikriga ko'ra, banklar uchun eng muhim risklar ichida kredit riski eng katta xavfni tashkil etadi. Ular risklarni minimallashtirish uchun ilg'or risklarni baholash metodlarini va zamonaviy tahlil vositalarini qo'llashni ta'kidlaydilar. Shuningdek, portfelni diversifikatsiya qilish va risklarni tarqatishning samaradorligini o'rganadilar [1].

Merton moliyaviy innovatsiyalar va ularning risklarni boshqarishdagi o'rnini tahlil qilib, yangi moliyaviy vositalar, xususan derivativlar orqali risklarni qanday boshqarish mumkinligini ko'rsatadi. Uning yondoshuviga ko'ra, risklarni boshqarishning eng samarali usuli moliyaviy bozorlarning o'zgaruvchan modelini qo'llashdir, bu esa banklarga likvidlikni ta'minlashda va kredit xavfini kamaytirishda yordam beradi [2].

Jorion moliyaviy risklarni boshqarish uchun zaruriy ko'nikmalar va metodlarni yoritadi. Uning fikriga ko'ra, banklar risklarni boshqarishda ko'plab statistik va matematik modellarni qo'llashlari kerak. Shuningdek, stress-testlar o'tkazish va risklarni nazorat qilish uchun yangi vositalarni ishlab chiqishni ta'kidlaydi. Jorionning tahliliga ko'ra, banklarning muvaffaqiyati ko'p hollarda ularga nisbatan xavf-xatarlarni to'g'ri baholashga bog'liq [3].

Kaplan va Nortonning ishlari strategik boshqaruv va risklarni boshqarishning o'zaro aloqasini ko'rsatadi. Ularning fikriga ko'ra, banklar risklarni boshqarishda an'anaviy moliyaviy ko'rsatkichlardan tashqari, strategik risklarni ham inobatga olishlari lozim.

Risklarni boshqarishda "Strategik o'lchovlar"ni qo'llash orqali, ular banklarning uzoq muddatli muvaffaqiyatini ta'minlash mumkinligini ta'kidlaydilar [4].

Allen va Santomero moliyaviy vositachilik (financial intermediation) va banklarning risklarni boshqarishdagi o'rni haqida tahlil olib boradilar. Ularning tahliliga ko'ra, banklar nafaqat moliyaviy vositachilar sifatida, balki risklarni boshqarishning markaziy o'yinchilari sifatida ham harakat qilishlari lozim. Ular banklar uchun samarali risklarni boshqarish strategiyalarini ishlab chiqishda, moliyaviy vositalarning innovatsion yondoshuvini joriy etishni muhim deb hisoblaydilar [5].

M. Abdullayeva O'zbekiston tijorat banklarida moliyaviy risklarni boshqarishning amaliy usullarini tahlil qiladi. Uning fikriga ko'ra, mahalliy banklar uchun kredit riski eng katta tahdidlardan biridir. Uning ishida risklarni boshqarishning samarali metodlaridan biri sifatida mahalliy bozor sharoitiga moslashgan model va metodologiyalarni ishlab chiqish zarurati ko'rsatilgan [6].

N. Jumayev moliya tizimining barqarorligini va risklarni boshqarishning amaliy usullarini ko'rib chiqadi. Uning tahliliga ko'ra, O'zbekiston banklarida moliyaviy xavf-xatarlarni samarali boshqarish uchun hukumatning regulativ rolini kuchaytirish va banklar uchun mustahkam ichki nazorat tizimini yaratish muhimdir [7].

S. Tursunov va M. G'ulomov O'zbekiston tijorat banklarining moliyaviy risklarini boshqarish amaliyotini tahlil qilib, banklarning ichki va tashqi risklarni qanday boshqarishi kerakligini ko'rsatadilar. Ularning fikriga ko'ra, mahalliy banklar uchun risklarni boshqarishda operatsion xavflarni kamaytirish va banklar o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish muhim ahamiyatga ega. Shuningdek, ular O'zbekistondagi banklar uchun stress-testlarni joriy etishning zarurligini ta'kidlaydilar [8].

Tadqiqot metodologiyasi.

Tadqiqotda tijorat banklarining moliyaviy risklarini boshqarish amaliyoti o'rganilib, xorijiy mamlakatlardagi klassik va zamonaviy yondashuvlar tahlil qilindi. Nazariy adabiyotlar, empirik tadqiqotlar va statistik ma'lumotlar asosida solishtirma tahlil va tizimli yondashuv usullari qo'llanildi. Tadqiqotda banklar o'rtasidagi risklarni boshqarish tizimlari va turli mamlakatlardagi amaliyotlar o'rganilib, samarali metodlar va strategiyalar aniqlangan. Empirik tahlil orqali moliyaviy risklarni boshqarishdagi muammolar va innovatsion yondashuvlar o'rganildi.

Tahlil va natijalar muhokamasi.

Moliyaviy risklarni boshqarish tijorat banklari uchun muhim strategik vazifadir. Har bir bankning muvaffaqiyati ko'p jihatdan risklarni aniqlash, baholash va samarali boshqarishga bog'liq. O'zbekistondagi tijorat banklarida moliyaviy risklarni boshqarish amaliyoti yillar davomida rivojlanib borgan bo'lsa-da, hali ham ba'zi muammolar mavjud. Ushbu bo'limda, moliyaviy risklarni boshqarish amaliyotini tahlil qilish va banklarning risklarga qarshi kurashishda qanday usullardan foydalanishlari haqida fikrlar bayon qilinadi.

Moliyaviy risklarni boshqarish jarayonini tahlil qilishda bir nechta muhim usullar qo'llaniladi. Bu usullar asosan banklarning risklarni aniqlash, baholash va boshqarish tizimini o'rganishga qaratilgan. Tahlil usullari va metodologiyalarining samaradorligi banklarning moliyaviy barqarorligini ta'minlashga xizmat qiladi.

Stress-testlar: Moliyaviy risklarni boshqarishda eng samarali vositalardan biri stress-testlardir. Stress-testlar banklar tomonidan yuzaga kelishi mumkin bo'lgan iqtisodiy inqirozlar yoki moliyaviy bozorlar o'zgarishlarini simulyatsiya qilish uchun ishlatiladi. Bu testlar orqali banklar o'z moliyaviy ahvolini tahlil qilib, qiyin

vaziyatlarda qanday choralar ko'rish kerakligini belgilaydilar. O'tkazilgan testlar natijasida, ba'zi banklar yuqori risklarga duchor bo'lishlarini va maxsus choralar ko'rish zarurligini angladilar.

Kredit risklarini baholash: Kredit riski – tijorat banklari uchun eng katta tahdiddir. Kreditlar bo'yicha risklarni baholashda banklar mijozlarning moliyaviy holatini va kredit tarixini inobatga olishadi. Tahlil davomida, banklar o'z kredit portfellarini diversifikatsiya qilish orqali risklarni kamaytirishga harakat qilishadi.

Muddatli tahlillar: Likvidlik risklarini baholashda muddatli tahlillar ishlatiladi. Banklar qisqa muddatli majburiyatlarini qoplash qobiliyatini baholash uchun ushbu metodologiyadan foydalanadilar. Bu usul yordamida, banklarning qisqa muddatli moliyaviy ahvoli va ularga bo'lgan talabning o'zgarishi tahlil qilinadi.

Moliyaviy risklarni boshqarish tizimi samarali ishlayotgan banklar o'z risklarini samarali baholab, kerakli choralarni ko'rishga muvaffaq bo'lishadi. O'tkazilgan tahlil natijalari banklarning risklarni boshqarishdagi muvaffaqiyatlarini ko'rsatadi va ularning moliyaviy barqarorligini ta'minlaydi.

1. Diversifikatsiya va portfel boshqaruvi: Kredit portfelini diversifikatsiya qilish orqali banklar risklarni kamaytirishga erishadi. Agar bankning kredit portfeli faqat bir necha mijozlarga yoki tarmoqlararo yo'naltirilgan bo'lsa, risklar ortadi. Shu sababli, diversifikatsiya qilish va har xil sektorlarni qamrab olish banklarning xavf-xatarlarini kamaytiradi.

2. Stress-testlar va ularning samaradorligi: Stress-testlar orqali banklar iqtisodiy inqiroz yoki moliyaviy bozorlarning salbiy o'zgarishlariga qanday ta'sir qilishini simulyatsiya qilish imkoniyatiga ega bo'ladilar. O'tkazilgan testlar natijasida, ba'zi banklar yuqori risklarga duchor bo'lishlarini va shu asosda o'z strategiyalarini yangilash zarurligini angladilar.

3. Kredit risklarini boshqarishning ahamiyati: Kredit riski banklar uchun eng katta tahdiddir. Tahlil natijalari, kredit riski yuqori bo'lgan mijozlarga ehtiyotkorlik bilan yondoshish va ularni doimiy ravishda nazorat qilish zarurligini ko'rsatadi. Shuningdek, risklarni baholashda ilg'or metodlarni qo'llash ham muhim ahamiyatga ega.

4. Likvidlik riskini boshqarish: Banklar o'z likvidlikni ta'minlash uchun qisqa muddatli aktivlar va passivlar balansini to'g'ri saqlashlari zarur. Likvidlik riski samarali boshqarilmasa, banklar qisqa muddatda to'lovlarni amalga oshirishda qiyinchiliklarga duchor bo'lishi mumkin.

Moliyaviy risklar – tijorat banklarining faoliyatida yuzaga keladigan, ularning moliyaviy holatiga ta'sir ko'rsatadigan muhim omillardir. Har bir bank o'zining moliyaviy barqarorligini saqlab qolish, mijozlarga xizmat ko'rsatish va biznes maqsadlariga erishish uchun risklarni boshqarishni doimiy ravishda amalga oshirishi lozim. Moliyaviy risklarni boshqarishning muvaffaqiyati bankning ichki

tizimlarining samarali ishlashi, o'zaro aloqalari va bozor sharoitlariga moslashish qobiliyatiga bog'liqdir.

Tijorat banklarining faoliyatida turli xil moliyaviy risklar mavjud. Bu risklar faqat bankning o'ziga emas, balki uning mijozlariga, investorlariga va hatto mamlakat iqtisodiyotiga ham ta'sir ko'rsatishi mumkin. Ularning samarali boshqarilishi, banklarning barqarorligini ta'minlash va iqtisodiyotdagi umumiy moliyaviy barqarorlikka hissa qo'shadi.

Jadvalda moliyaviy risklarning mohiyati, ta'sir doirasi, boshqarish usullari va samaradorlik ko'rsatkichlari keltiriladi. Bu tahlil banklarning risklarni samarali boshqarish bo'yicha strategiyalarini yaxshilashga yordam beradi.

Shu bilan birga, risklarni boshqarishning turli usullari va ularning samaradorligi haqida umumiy tasavvur yaratish maqsadida ilmiy tahlil va jadval shaklida ma'lumotlar taqdim etiladi.

1-jadval

Tijorat banklarining moliyaviy risklari va ularning boshqaruvi*

<i>Risk turi</i>	<i>Mohiyati</i>	<i>Ta'sir doirasi</i>	<i>Boshqarish usullari</i>	<i>Samaradorlik ko'rsatkichlari</i>
Kredit riski	Kredit berish jarayonida mijozning qarzni qaytara olmaslik ehtimoli	Kredit portfeli, qarzidorlar	Kreditni baholash, diversifiyatsiya, stress-testlar	Kredit yuki, qarzlar qaytish koeffitsienti
Likvidlik riski	Bankning qisqa muddatli majburiyatlarini to'lash qobiliyati yo'qligi	Qisqa muddatli aktivlar va passivlar	Naqd pul oqimi nazorati, qisqa muddatli aktivlar balansini saqlash	Likvidlik muammolari, pul oqimi tahlili
Bozor riski	Bozor sharoitlari o'zgarishi (foiz stavkasi, valyuta kursi, aksiyalar narxi)	Bozorlar (valyuta, aksiyalar, obligatsiyalar)	Bozorni monitoring qilish, hedj qilish (hedging), diversifikatsiya	Portfelning qiymati o'zgarishi, hedj strategiyalari samaradorligi
Operatsion riski	Ichki jarayonlar, xodimlar yoki texnologiyalar tufayli yuzaga keladigan xatoliklar	Ichki jarayonlar, tizimlar, xodimlar	Ichki nazorat tizimlari, xodimlarning malakasi, texnologiya yangilanishi	Xatoliklar soni, tizim nosozliklari va ularning ta'siri
Kredit portfeli riski	Bankning kredit portfelidagi notenglik va tasodifiy yuqori risklar	Kredit portfeli, mijozlar sektorlari	Kredit portfeli diversifikatsiyasi, qayta tuzish	Kredit portfeli bo'yicha risklar darajasi
Muvaffaqiyat riski	Bankning moliyaviy strategiyasi va rejalashtirilgan maqsadlarga erishmasligi	Umumiy biznes va investitsiyalar	Strategik rejalashtirish, risklarni baholash va nazorat qilish	Uzoq muddatli o'sish sur'atlari, rentabellik

*Emperik adabiyotlar tahlili asosida muallif tomonidan tayyorlandi.

Tijorat banklarining moliyaviy risklari ularning operatsion samaradorligi, barqarorlik darajasi va uzoq muddatli rivojlanishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Ma'lumki, banklar risklarga duch kelishadi, lekin ularni samarali boshqarish orqali o'z faoliyatining davomiyligini ta'minlash imkoniyatiga ega bo'ladilar. Ushbu tahlil jadvalda keltirilgan turli moliyaviy risklar va ularni boshqarish usullari asosida amalga oshirilgan. Har bir risk turining mohiyati, ta'sir doirasi, boshqarish usullari va samaradorlik ko'rsatkichlari alohida ko'rib chiqildi.

Kredit riski – bu banklar uchun eng asosiy risklardan biridir. Kredit riski mijozning qarzni qaytara olmasligi ehtimoli bilan bog'liq bo'lib, bu bankning kredit portfelidagi barcha qarzlar uchun xavf tug'diradi. Banklar kredit portfelining sifati va tuzilishini doimiy ravishda nazorat qilish orqali ushbu riskni boshqarishadi. Boshqarish usullari orasida kreditni baholash, diversifikatsiya va stress-testlar mavjud. Stress-testlar, ayniqsa, iqtisodiy inqirozlar yoki boshqa noxush sharoitlar ostida kredit portfelining qanday ishlashini baholashda muhim ahamiyatga ega. Kredit riski samaradorligini baholash uchun qarzlar qaytish koeffitsienti (loan repayment ratio) ishlatiladi. Bu ko'rsatkich, bankning kredit portfelidagi qarzlarining qaytish ehtimolini va bankning qarz olish qobiliyatini o'lchaydi.

Likvidlik riski bankning qisqa muddatli majburiyatlarini to'lashdagi qiyinchiliklar bilan bog'liqdir. Banklar, o'z navbatida, moliyaviy barqarorlikni saqlash uchun naqd pul oqimini doimiy ravishda nazorat qilishlari lozim. Likvidlik riski, ayniqsa, iqtisodiy notinchlik davrida yoki bankning qisqa muddatli passivlari oshganida yanada muhim bo'ladi. Banklar bu riskni boshqarish uchun qisqa muddatli aktivlar balansini saqlash va naqd pul oqimi nazoratini amalga oshiradilar. Likvidlik muammolari va pul oqimi tahlili ko'rsatkichi bankning qisqa muddatli majburiyatlarni o'z vaqtida qoplash imkoniyatini ko'rsatadi. Bu riskni samarali boshqarish uchun banklar o'z

faoliyatini doimiy ravishda optimallashtirishlari zarur.

Bozor riski – bu bankning moliyaviy aktivlarining narxining o'zgarishi tufayli yuzaga keladigan riskdir. Masalan, foiz stavkalarining o'zgarishi, valyuta kurslarining o'zgarishi yoki aksiyalar narxining pasayishi bankning kapitaliga jiddiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Banklar bu riskni bozorni monitoring qilish, hedj qilish va diversifikatsiya usullari yordamida boshqaradilar. Portfelning qiymati o'zgarishi va hedj strategiyalari samaradorligi ko'rsatkichlari bozor riski boshqaruvining samaradorligini o'lchashda ishlatiladi. Hedj qilish strategiyalari, ayniqsa, bozor o'zgarishlariga qarshi xavf xatarlarni kamaytirishga yordam beradi. Banklar o'z portfellari va moliyaviy aktivlarini diversifikatsiya qilish orqali, bozor o'zgarishlari natijasida yuzaga keladigan xavflarni kamaytiradilar.

Operatsion riski – bu bankning ichki jarayonlari, xodimlar yoki texnologiyalar tufayli yuzaga keladigan xatoliklar bilan bog'liqdir. Bu risk bankning ichki tizimlaridagi nosozliklar, tizim xatoliklari yoki xodimlarning noto'g'ri qarorlari natijasida yuzaga keladi. Banklar bu riskni boshqarish uchun kuchli ichki nazorat tizimlari va xodimlarning malakasini oshirishni amalga oshiradilar. Shuningdek, texnologiyalarni yangilash va ichki jarayonlarni avtomatlashtirish ham operatsion riskni kamaytirishga xizmat qiladi. Xatoliklar soni va ularning ta'siri ko'rsatkichlari operatsion riskni baholashda ishlatiladi. Banklar, shuningdek, texnologiyalarni yangilash va ichki jarayonlarni takomillashtirish orqali bu riskni kamaytirishga harakat qiladilar.

Kredit portfeli riski bankning kredit portfelidagi nobarqaror va tasodifiy yuqori risklarni o'z ichiga oladi. Bu riskni boshqarish uchun banklar portfelni diversifikatsiya qilish, mijozlar sektorlari bo'yicha taqsimlash va zararli kreditlarni vaqtida aniqlash choralari ko'rishadi. Kredit portfeli bo'yicha risklar darajasi ko'rsatkichi bankning kredit portfelida

qanday risklar mavjudligini va ularni boshqarish samaradorligini ko'rsatadi.

Muvaffaqiyat riski – bu bankning umumiy strategik maqsadlar va rejalashtirilgan natijalarga erishmaslik ehtimoli bilan bog'liqdir. Banklar muvaffaqiyatni ta'minlash uchun o'z strategik rejalashtirishlarini yaxshi ishlab chiqadilar va risklarni baholash asosida qarorlar qabul qiladilar. Uzoq muddatli o'sish sur'atlari va rentabellik ko'rsatkichlari bankning moliyaviy muvaffaqiyatini baholashda asosiy rol o'ynaydi. Banklar o'z strategiyalarini rejalashtirishda va amalga oshirishda muvaffaqiyatga erishish uchun har tomonlama risklarni boshqarishga harakat qiladilar.

Xulosa va takliflar.

Tijorat banklarining moliyaviy risklarini boshqarish amaliyoti zamonaviy bank faoliyatining asosiy tarkibiy qismi bo'lib, ular bankning barqarorligini, moliyaviy holatini va uzoq muddatli muvaffaqiyatini ta'minlashda hal qiluvchi ahamiyatga ega. Mazkur maqolada keltirilgan tahlillarda tijorat banklarining yuzaga keladigan asosiy moliyaviy risklari – kredit riski, likvidlik riski, bozor riski, operatsion riski, kredit portfeli riski va muvaffaqiyat riski – alohida ko'rib chiqildi. Har bir risk turi o'zining xususiyatlari, boshqarish usullari va samaradorlik ko'rsatkichlari bilan ajralib turadi.

Kredit riski – tijorat banklari uchun eng asosiy va muhim risk hisoblanadi. U bankning moliyaviy holatiga va daromadlariga to'g'ridan-to'g'ri ta'sir ko'rsatadi. Kredit berish jarayonida yuzaga keladigan ehtimoliy zararlarni kamaytirish uchun banklar kreditlarni baholash, diversifikatsiya va stress-testlar kabi usullarni qo'llashadi. Bu riskni samarali boshqarish bankning moliyaviy barqarorligini saqlashda muhim rol o'ynaydi.

Likvidlik riski bankning qisqa muddatli majburiyatlarini to'lashdagi qiyinchiliklarni anglatadi. Bunday risk bankning naqd pul oqimiga va qisqa muddatli aktivlariga

to'g'ridan-to'g'ri ta'sir ko'rsatadi. Banklar likvidlikni boshqarishda naqd pul oqimini kuzatish, qisqa muddatli aktivlar balansini optimallashtirish kabi usullardan foydalanadilar. Likvidlik muammolari va pul oqimi tahlili ko'rsatkichi yordamida ushbu riskni boshqarish samaradorligini baholash mumkin.

Bozor riski bozor sharoitlari o'zgarishi (masalan, foiz stavkalarining, valyuta kursining yoki aksiyalar narxining o'zgarishi) bankning moliyaviy portfeliga ta'sir qiladi. Banklar bozor riski darajasini pasaytirish uchun hedj qilish (hedging) va diversifikatsiya strategiyalarini amalga oshiradilar. Bozor riski boshqaruvining samaradorligi portfelning qiymati o'zgarishi va hedj strategiyalari samaradorligi ko'rsatkichlari orqali o'lchanadi.

Operatsion riski bankning ichki jarayonlari, tizimlar yoki xodimlarning faoliyatidan kelib chiqadigan xatoliklar yoki nobarqarorliklar bilan bog'liqdir. Bu riskni kamaytirish uchun banklar ichki nazorat tizimlarini kuchaytirish, texnologiyalarni yangilash va xodimlar malakasini oshirishga katta e'tibor berishadi.

Kredit portfeli riski bankning kredit portfelida mavjud bo'lgan yuqori riskli qarzlar va nobarqarorliklardan kelib chiqadi. Banklar bu riskni samarali boshqarish uchun portfelni diversifikatsiya qilish, tasodifiy yuqori risklardan saqlanish va kredit sifatini muntazam ravishda baholashadi. Kredit portfeli bo'yicha risklar darajasi bu riskning boshqarilishi samaradorligini ko'rsatadi.

Muvaffaqiyat riski bankning moliyaviy strategiyasi yoki rejalashtirilgan maqsadlarga erishmaslik ehtimoliga asoslanadi. Banklar muvaffaqiyatni ta'minlash uchun strategik rejalashtirish va risklarni baholashni amalga oshiradilar. Uzoq muddatli o'sish sur'atlari va rentabellik ko'rsatkichlari yordamida bankning muvaffaqiyatli faoliyatini baholash mumkin.

Tijorat banklarining moliyaviy risklarini samarali boshqarish, nafaqat bankning o'zining barqarorligini ta'minlash, balki iqtisodiyotning

umumiy moliyaviy barqarorligini saqlashga ham xizmat qiladi. Har bir risk turi alohida e'tibor va boshqaruvni talab qiladi, shu bilan birga, bu risklarni boshqarishning samaradorligi bankning ichki nazorat tizimlariga, moliyaviy strategiyasiga va tashkiliy strukturasi bog'liqdir.

Mazkur tahlilda keltirilgan har bir risk turi va boshqarish usullarining samaradorligi banklarning moliyaviy barqarorligini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega. Moliyaviy risklarni boshqarish usullarining to'g'ri tanlanishi va qo'llanilishi banklarning o'sish va rivojlanishiga, bozor sharoitlariga

moslashishiga, mijozlarga xizmat ko'rsatish sifatini oshirishga yordam beradi. Shu bilan birga, samarali risklarni boshqarish strategiyalarini ishlab chiqish va amalga oshirish, banklarning uzoq muddatli muvaffaqiyatini ta'minlash uchun zarurdir.

O'zgaruvchan iqtisodiy sharoitlarda banklar risklarni boshqarish uchun yanada innovatsion va ilg'or yondoshuvlarni qo'llashlari kerak. Bu, o'z navbatida, banklarning faoliyatida yuqori samaradorlikka, barqarorlikka va mijozlar bilan ishonchli aloqalarga olib keladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Hull, J., & Wydick, B. *Risk Management in Financial Institutions: An Overview*. - New Jersey: Pearson Education, 2006. - P. 45-67.
2. Merton, R. C. *Financial Innovation and the Management of Risk*. - Cambridge, MA: MIT Press, 1995. - P. 121-135.
3. Jorion, P. *Financial Risk Manager Handbook*. - New York: Wiley, 2007. - P. 102-114.
4. Kaplan, R. S., & Norton, D. P. *The Strategy-Focused Organization*. - Boston: Harvard Business School Press, 2001. - P. 88-92.
5. Allen, F., & Santomero, A. M. *The Theory of Financial Intermediation*. - Philadelphia: Wharton School Publishing, 1997. - P. 23-36.
6. Abdullayeva, M. *Moliyaviy risklarni boshqarish: O'zbekiston banklarida amaliyot*. - Tashkent: Nig'ma, 2019. - P. 47-53.
7. Jumayev, N. *O'zbekiston moliya tizimining barqarorligi va risklarni boshqarish*. - Tashkent: Iqtisodiyot, 2021. - P. 29-34.
8. Tursunov, S., G'ulomov, M. *Moliyaviy risklar va ularni boshqarish amaliyoti: O'zbekistondagi tijorat banklari misolida*. - Tashkent: G'afur G'ulom, 2018. - P. 56-63.